

12. 12. 2012

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Povinnost k náhradě škody v pojetí Nejvyššího soudu - kdo nese riziko?

V oblasti práva náhrady škody jsme si v minulosti zvykli na konstantní judikaturu Nejvyššího soudu České republiky, která vychází z tradičního pojetí českého práva a nepřináší zásadní změny. Změny tak očekáváme spíše po přijetí nových zákonů anebo zásadních rozhodnutích Ústavního soudu. V nedávné době však tato očekávání Nejvyšší soud silně narušil, když přišel s přelomovým rozsudkem sp. zn. 23 Cdo 3473/2009, ze dne 27. 9. 2011, v němž bylo rozhodnuto o povinnosti k náhradě škody dle § 268 zákona č. 513/1991, obchodního zákoníku (obch. zák.) zcela v protikladu s dosavadní praxí.



Neplatnost smluv s veřejným zadavatelem

V daném případě se žalobce domáhal žalobou náhrady škody, která mu vznikla v příčinné souvislosti se způsobením neplatnosti rámcových smluv, které byly uzavřeny s žalovaným, státním podnikem, na základě výběrového řízení na dodávky a služby, a to na dobu určitou osmi let.

Již po roce realizace smluv však státní podnik oznámil žalobci, že považuje uzavřené smlouvy za neplatné, plnění smluv žalobci znemožnil a další plnění závazků mu zakázal. Výběrová řízení byla totiž realizována mimo režim zákona č. [40/2004](#) Sb., o veřejných zakázkách (ZVZ), což, jak žalovaný později zjistil, mělo být v rozporu s jeho postavením jako veřejného zadavatele.

Žalovaný založil svůj právní názor ohledně neplatnosti smluv uzavřených s žalobcem na změněné rozhodovací praxi Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže (ÚOHS), který nejprve v rámci předběžných konzultací během zadávacího řízení žalovaného za zadavatele nepovažoval, avšak poté, co obdržel veškeré podklady, svůj názor změnil a svým rozhodnutím udělil státnímu podniku pokutu za porušení ZVZ.

Protože jednání státního podniku jako veřejného zadavatele bylo od počátku v rozporu se ZVZ a způsobilo, že uzavřené smlouvy byly neplatné, začal se žalobce soudní cestou domáhat náhrady škody.

Žalobce zcela logicky postupoval podle § 268 a § 373 obch. zák., dle kterých je ten, kdo způsobil neplatnost právního úkonu povinen nahradit škodu osobě, které byl právní úkon určen...ledaže prokáže, že porušení povinnosti bylo způsobeno okolnostmi vylučujícími odpovědnost, a požadoval náhradu škody, zejména vzhledem k tomu, že své ekonomické plánování podřídil existenci rámcových smluv.

Soud prvního stupně nedal žalobci za pravdu a tvrdil, že se žalovaný liberoval. Naproti tomu odvolací soud přišel se zcela neotřelým názorem, že celý spor podléhá náhradě škody dle občanského zákoníku[1] a žalovaný se na základě konzultací s ÚOHS před vyhlášením výběrových řízení vyvinil.

Proti tomuto rozsudku podal žalobce dovolání s tím, že nesouhlasí ani s podřízením odpovědnosti za porušení ZVZ občanskému zákoníku, ani s možností vyvinění.

Rozsudek Nejvyššího soudu

Překvapení pro žalobce, který se zřejmě po přečtení komentářů k obchodnímu zákoníku mohl domnívat, že výhra je jen otázkou času a dosavadní rozhodnutí jsou jen určitou chybou v soudním řízení, však přišlo i po vynesení rozsudku Nejvyššího soudu.

V případě první sporné otázky Nejvyšší soud aplikaci občanského zákoníku na předsmuvní vztah dvou podnikatelů zcela rezolutně odmítl, a to poukazem na svoji předchozí judikaturu ve vztahu k bezdůvodnému obohacení.

Podle Nejvyššího soudu k závěru, že uplatňovaný nárok žalobkyně proti žalovanému na náhradu škody ze způsobené neplatnosti smlouvy podle ustanovení § 268 obch. zák. je obchodním závazkovým vztahem, postačí předchozí úsudek, že obchodní závazkový vztah by jinak založil onen neplatný právní úkon.[2] Jde-li tedy o speciální právní úpravu odpovědnosti za škodu v obchodním zákoníku, použije se v obchodních závazkových vztazích tato právní úprava odpovědnosti za škodu před úpravou odpovědnosti za škodu v zákoníku občanském.

Oproti tomu soud ale již zcela popřel nejen rozhodnutí obou předchozích instancí, ale i chápání odpovědnosti za porušení zákonné povinnosti v obchodních vztazích.

Podle Nejvyššího soudu je odpovědnost za škodu v obchodním zákoníku postavena na objektivním principu a skutková podstata ustanovení § 268 obch. zák. předpokládá „způsobení“ neplatnosti právního úkonu odpovědnou osobou a pro případnou její liberaci „vědomost“ poškozeného o neplatnosti právního úkonu. Jde tak o zvláštní typ předsmuvní odpovědnosti obsahující v sobě prvky určitého předpokládaného aktivního jednání odpovědné osoby, která neplatnost právního úkonu „způsobila“. Proto pro závěr o tom, jestli smluvní strana neplatnost právního úkonu (zde smlouvy) způsobila, jsou významné zejména okolnosti předsmuvního jednání stran o uzavírané smlouvě, přípravy návrhu smlouvy nebo případné předsmuvní povinnosti stran stanovené zákonem či dohodou stran.

Součástí předsmuvního jednání žalovaného směřujícího k uzavření smluv se žalobkyní bylo i zjištění stanoviska orgánu dohledu nad zadáváním veřejných zakázek, tedy zmíněné konzultace před vyhlášením výběrového řízení a v jeho průběhu.

Na základě toho pak Nejvyšší soud dovodil, že za situace, kdy orgán dohledu nad zadáváním veřejných zakázek žalovanému sdělil, že nemá při uzavírání smluv na dodávky komplexních lesnických činností postupovat podle ZVZ a žalovaný proto podle citovaného zákona nepostupoval, ač jako veřejný zadavatel postupovat měl, nelze dospět k závěru, že žalovaný způsobil neplatnost smluv uzavřených postupem nesouladným se ZVZ a že druhé smluvní straně tak podle ustanovení § 268 obch. zák. odpovídá za škodu.

Následky - kam to může dojít?

Rozsudek Nejvyššího soudu je zcela inovátorský a přináší s sebou naprosto zásadní změny, neboť odmítá vznik odpovědnosti subjektu z důvodů konzultace s jakýmkoliv orgánem dohledu a tuto výjimku navíc výslovně povoluje v oblasti veřejných zakázek.

Nejvyšší soud oproti ustálené praxi vylučuje odpovědnost poukazem na doposud nejudikované řádné

předsmluvní chování spočívající v konzultaci s ÚOHS. Takový přístup, kdy je odmítána odpovědnost subjektu zcela evidentně porušujícího platné právo, by byl odůvodnitelný v okamžiku, kdy by toto „řádné“ předsmluvní chování bylo zákonem kvalifikováno jako liberační důvod (okolnost vylučující odpovědnost ve smyslu § 374 ObchZ). Nejvyšší soud však takový přístup neaplikuje a dovozuje, že se jedná o další okolnost vylučující protiprávnost, doposud soudy neaprobovanou.

Tím Nejvyšší soud obchází obchodním zákoníkem přesně stanovené liberační důvody, a to bez ohledu na dosavadní konstantní judikaturu nejvyšších soudů.

Vytvoření další rozhodné okolnosti vylučující protiprávnost ale zároveň vede k odmítnutí odpovědnosti subjektu porušujícího obecně závazný právní předpis a subjekt, který utrpěl z takového jednání škodu, je nucen nést škodu v plném rozsahu bez možnosti se domoci její náhrady od kohokoliv.

Protiprávnost je totiž objektivním kritériem posuzování jednání v souladu s právem, přičemž v důsledku existence okolnosti vylučující protiprávnost nevznikne škůdci povinnost nahradit škodu, neboť nedošlo k naplnění podmínek pro vznik odpovědnostního vztahu.

Běžně se takovou skutečností rozumí nutná obrana, krajní nouze nebo např. svolení poškozeného, tedy skutečnosti, které jsou vyvolány významnými okolnostmi neovlivnitelnými samotným porušovatelem. Konzultace škůdce ve vztahu k orgánu dohledu však za takovou okolnost rozhodně považovat nelze, nikdy nebyla soudy judikována a je nutné podobný výklad odmítnout. Navíc mnohdy poškozený o konzultacích nebude vědět, čímž vzniká začarovaný kruh žalob a jejich zamítání.

Závěr však není zvláštní jen ve vztahu k absolutnímu odmítnutí spravedlnosti vůči poškozenému, na nějž Nejvyšší soud zcela uvalil břímě zásady casum sentit dominus, ale i k systému veřejných zakázek, který má zajišťovat řádné fungování veřejné moci a vynakládání veřejných prostředků.

Dopad závěrů Nejvyššího soudu na systém veřejných zakázek totiž může být zcela zničující.

Pokud se každý veřejný zadavatel při zjištění, že jeho postup je v rozporu s ZVZ, oficiálně zeptá „orgánu dohledu“, jak má postupovat a bude se těmito konzultacemi zaštiťovat ve vztazích s dodavateli a uchazeči o veřejnou zakázku, pak nebude možné postihnout jakékoliv protiprávní jednání, kterým tento veřejný zadavatel způsobí třetí osobě škodu.

Není zřejmé, zda si byl Nejvyšší soud vědom negativních dopadů svého rozhodnutí a nejistoty, kterou tím přinese. Ať už je ale odpověď jakákoliv, nyní nezbývá než doufat, že velmi široké možnosti k vyloučení odpovědnosti brzy zúží.



JUDr. Jiří Hrádek, Ph.D., LL.M.,
advokát

[Schönherr s.r.o.](#)

nám. Republiky 1079/1a
110 00 Praha 1

Tel.: +420 225 996 500

Fax: +420 225 996 555

e-mail: office.czechrepublic@schoenherr.eu

[1] Je třeba poukázat na ustanovení § 89 zákona č. [40/2004](#) Sb. ve znění v době uzavření smluv, podle kterého za škodu způsobenou porušením tohoto zákona odpovídá zadavatel podle příslušných ustanovení obchodního zákoníku.

[2] Obdobně k nároku z bezdůvodného obohacení vzniklého přijetím plnění z neplatného právního úkonu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. srpna 2003, sp. zn. 29 Odo 813/2001.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [EUDAMED: Jednotná databáze mění pravidla hry na trhu zdravotnických prostředků](#)
- [AML a diskriminace v realitní praxi: chyby, které mohou vyjít draho](#)
- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení - nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)
- [Kupní smlouva bez přesného určení kupní ceny](#)
- [Nová pravidla ICC pro rozhodčí řízení: Přehled klíčových změn účinných od 1. června 2026](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 36.: Doložka o mlčenlivosti](#)
- [Detekce podezřelého obchodu v kontextu hazardních her](#)